

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	63/11 -2025 10 беттің 1-і
Патология және сот медицина кафедрасы		
"Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пән: Жалпы патология

Пән коды: ZhP 2223

БББ атауы және шифры: 6B10115 «Медицина»

Оқу сағаты/кредит көлемі: 60 сағат/ 2 кредит

Оқу курсы мен семестрі: 3 курс; 5 семестр

Дәріс сабақтардың көлемі: 4 сағат

Шымкент, 2025 жыл

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 беттің 3-і

Дәріс кешені "Жалпы патология" пәнінің жұмыс бағдарламасына(сидлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды

Хаттама № 13 Күнi 26.06

2025 ж.

Кафедра меңгерушісі

Салдыкова А.Ш.

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 бетің 3-і

Дәріс № 1

1. Тақырыбы: Патологиялық анатомияға кіріспе

2. Мақсаты: Патологиялық анатомияны зерттеудің мақсаттарын, міндеттерін, объектілерін, әдістері мен деңгейлерін сипаттау; аутопсия, биопсия, эксперимент туралы түсінік беру, патологиялық анатомияны зерттеу әдістері ретінде, олардың практикалық медицинадағы клиникалық маңыздылығын талдау.

3. Дәріс тезистері : Патологиялық анатомияны зерттеудің пәні, мақсаттары, міндеттері, объектілері, әдістері мен деңгейлері. Жасушалар мен тіңдердің өлімі: жасуша ядросының, митоздың және цитоплазманың патологиясы

Патологиялық анатомия - бұл патологиялық процестердің құрылымдық негіздерін, яғни аурулардың материалдық негіздерін зерттейтін биомедициналық ғылым. Патологиялық анатомия - бұл патологияның ажырамас бөлігі және теориялық және практикалық медицина арасындағы байланыс, аурудың әртүрлі аспектілерін зерттейді. Осыған байланысты ғылыми-қолданбалы пән болып табылады.

Қазіргі патологиялық анатомияның міндеттері оны медициналық пәндер арасында ерекшелігі өте көп. Бір жағынан, бұл аурудың материалдық субстратын ашып, тікелей клиникалық медицинаға қызмет ететін медицина теориясы, екінші жағынан, бұл медицина теориясына қызмет ете отырып, науқастың тағдырына белсенді қатысатын клиникалық морфология. Осылайша, патологиялық анатомияның клиникалық-анатомиялық бағыты бар, сондықтан басқа клиникалық пәндерді зерттеуге қажетті.

Патологиялық анатомия курсы 2 бөлімді қамтиды: жалпы патологиялық анатомия және жеке патологиялық анатомия. Жалпы патологиялық анатомия әртүрлі патологиялық жағдайлардың немесе аурулардың көрінісі болып табылатын патологиялық процестерді зерттейді. Мысалы, жасуша патологиясы, дистрофия, некроз, қан айналымының бұзылуы, қабыну, регенерация, компенсаторлық бейімделу және иммунопатологиялық процестер, склероз және ісіктер. Жеке патологиялық анатомия нақты нозологиялық формаларды немесе ауруларды зерттейді. Патологиялық анатомияны зерттеу әдісі морфологиялық әдіс - жай көзбен және оптикалық құралдардың көмегімен бақылау болып табылады.

Оның түрлері: аутопсия (аутопсия, секция, обдукция) – клиникалық диагнозды растау және нақтылау, диагностикалық қатені анықтау, өлімнің себебін, ауру ағымының ерекшеліктерін анықтау, дәрілік препараттарды қолданудың тиімділігін анықтау, диагностикалық манипуляциялар, өлім мен сырқаттанушылық статистикасын әзірлеу мақсатында мәйітті макроскопиялық деңгейде зерттеу; биопсия-ағзалар мен тіңдерді өмір бойы зерттеу диагностикалық мақсатта клиникалық диагнозды растау мақсатында операциялық материалды зерттеу; эксперимент.

4. электронды контент, дәріс №1.

5. Әдебиеттер: «№1 қосымшада».

6. Бақылау сұрақтары .

7. Әдебиеттер: «№1 қосымшада» (1,2,3,4,5,6,7).

8. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы).

1. Патологиялық анатомия нені зерттейді?
2. Патологиялық анатомияның мақсаттары?
3. Патологиялық анатомияны зерттеу әдістері, объектілері?
4. Жасуша ядросының патологиясы?
5. Цитоплазма патологиясы?

Дәріс № 2

1. Тақырыбы: Зат алмасу бұзылысы

2. Мақсаты: Аралас дистрофиялар туралы түсінік беру, гемосидероздың, сарғаудың, гипер - және гипомеланоздың патологиялық белгілерін, нәтижелерін және клиникалық маңыздылығын түсіндіру; практикалық медицинадағы олардың клиникалық маңыздылығының мәселелерін талдау.

3. Дәріс тезистері: *Гемосидерин* - ферритин полимері, гем ыдыраған кезде түзіледі, жасушаның ақуыздарымен, гликозаминогликандарымен және липидтерімен байланысқан коллоидты темір гидроксиді. Гемосидеринді синтездейтін жасушалар сидеробласттар деп аталады. Түйіршіктер түріндегі Пигмент жасушалардың сидеросомаларында түзіледі. Әдетте гемосидерин көкбауырдың, бауырдың, сүйек кемігінің, лимфа түйіндерінің ретикулярлы және эндотелий жасушаларында кездеседі, жасушааралық затта ол сидерофагтармен фагоцитозға ұшырайды. *Гемосидероз* - бұл

ONTÜSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 беттің 3-і

гемосидериннің артық түзілуі. Патологиялық жағдайларда гемосидероз жергілікті және жалпы сипатта болуы мүмкін. Жалпы гемосидероз гемолиздің жоғарылауымен байланысты патологиялық жағдайларда дамиды. Жалпы гемосидероздың себептері: 1. Анемия және Гемобластоз. 2. Гемолитикалық улармен улану. 3. Жұқпалы аурулар (бруцеллез, іш сүзегі, безгек). 4. Шетелдік қан құю және резус-жанжал. Жойылған эритроциттер, гемоглобин гемосидеринді құруға барады. Гемосидериннің артық түзілуі көкбауырдың, бауырдың, сүйек кемігінің, лимфа түйіндерінің, бауыр, бауыр, бүйрек, өкпе, тер және сілекей бездерінің эпителий жасушаларының ретикулярлы және эндотелий жасушаларына айналатын сидерофагтардың белсендірілуімен қатар жүреді. Алайда, сидерофагтардың гемосидеринді сіңіруге уақыты жоқ, сондықтан ол жасушааралық затта жиналады, органдар тот басқан қоңыр түске ие болады.

Билирубиннің түзілуі мен бөлінуінің бұзылуы сарғаюмен бірге жүреді. Бұл жағдайда дененің склералары, терісі, шырышты және серозды қабықтары сары түске боялады. Сарғаюдың даму механизміне байланысты үш түрі бар: гемолитикалық (бауыр үсті) сарғаю; Паренхималық (бауыр) сарғаю; механикалық (бауыр асты) сарғаю. Гемолитикалық (бауыр үсті) сарғаю гемолиздің жоғарылауымен байланысты. Жанама билирубиннің көбеюі гепатоциттермен ұсталады, бірақ олар барлық билирубинді жоя алмайды, сондықтан оның мөлшері жоғарылайды. Гемолитикалық сарғаю сепсис, безгек, қайталанатын сүзек, гемолитикалық улармен улану, жаңа туған нәрестелердің гемолитикалық ауруы, сәйкес келмейтін қан құю, Гемобластоз, дәнекер тінінің жүйелік аурулары кезінде байқалады. Гемолитикалық сарғаю эритроциттердің ақауымен (микроцитоз, овалоцитоз), гемоглобинопатиямен (талассемия, орақ жасушалы анемия), В12 витаминінің жетіспеушілігімен және гипопластикалық анемиямен байланысты бірқатар аурулармен бірге жүреді. Паренхималық (бауыр) сарғаю гепатоциттердің зақымдалуымен байланысты (гепатит, бауыр циррозы, интоксикация кезінде). Зардап шеккен гепатоциттер билирубинді ұстамайды – оның глюкурон қышқылымен конъюгациясы және шығарылуы бұзылады. Қандағы жанама билирубин мөлшері артады. Паренхималық сарғаю бауыршілік билирубин алмасуының тұқым қуалайтын бұзылыстарында да байқалады (ферментопатикалық бауыр сарғаюы). Механикалық (бауырдан кейінгі) сарғаю өт ағуына механикалық кедергілердің болуымен және оның регургитациясымен байланысты. Бұл өт жолдарында тастар, өт жолдарының қатерлі ісігі, ұйқы безінің басы, Фатер емізігі, өт жолдарының гипоплазиясы, перипортальды лимфа түйіндері мен бауырдағы қатерлі ісік метастаздары болған кезде пайда болады. Бауырдағы өттің тоқырауы өт капиллярларының жарылуына байланысты оны паренхимаға құюға әкеледі. Нәтижесінде бауыр тінінде некроз ошақтары пайда болады, бұл олардың дәнекер тінімен алмастырылуына және қайталама билиарлы цирроздың пайда болуына әкеледі. Бұл жағдайда өт қанға еніп, холемияны, жалпы интоксикацияны және онымен байланысты геморрагиялық синдромды (қан кетудің бұзылуы және көптеген қан кетулер) және бүйректің зақымдалуын тудырады. Нәтижесінде бауыр-бүйрек жеткіліксіздігі дамиды. Меланин алмасуының бұзылуы жалпы және жергілікті, туа біткен және жүре пайда болған сипатта болуы мүмкін.

1. Меланодермия (көп тараған жүре пайда болған гипермеланоз) Аддисон ауруы, эндокриндік бұзылулар (гипогонадизм, гипопитуитаризм), витамин тапшылығы, кахексия, пеллагра, цинға көмірсутектерімен улану) кезінде байқалады. Аддисон ауруында бүйрек үсті безінің ісігі немесе туберкулезі гормон – адреналин синтезінің жетіспеушілігін тудырады. Екі зат - адреналин мен меланин тирозиннен түзіледі, нәтижесінде тирозиннің меланинге компенсаторлық түрленуі жүреді. Адреналин тапшылығы меланоциттердің меланосомаларында АКТГ, меланин синтезін ынталандырады.

4. Иллюстрациялы материалдар: электрондық контент, дәріс №2

5. Әдебиеттер: «№1 қосымшада»(1,2,3,4,5,6,7).

6. Бақылау сұрақтары . (Feedback кері байланысы).

1. Аралас дистрофиялардың анықтамасы, жіктелуі.
2. Гемоглобиногендік пигменттердің құрамына ерекше бояу.
3. Гемосидероз, түрлері, сипаттамасы, себептері, патогенезі, морфогенезі, макро - және микроскопиялық белгілері, нәтижесі.
4. Билирубин алмасуының бұзылуы. Сарғаюдың анықтамасы, сарғаю түрлері, этиологиясы, патогенезі, морфогенезі, макро-және микроскопиялық белгілері, нәтижесі.
5. Меланин алмасуының бұзылуы. Мелазма мен альбинизмнің анықтамасы, патологиялық анатомия.

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 беттің 3-і

Дәріс № 3

1. Тақырыбы: Қан айналымының бұзылуы

2. Мақсаты: артериялық және веноздық қанның пайда болуының негізгі себептерін, патогенезін, патологиялық анатомиясын, нәтижелерін және клиникалық маңыздылығын түсіндіріңіз.

3. Лекция тезисі: 1. Қанайналым жүйесінің қысқа сипаттамасы.

Қанайналым – қанның жабық жүйеде жүрек қуыстары мен қан тамырлары бойымен үздіксіз циркуляциясы. Қанайналым арқасында тіндерге қоршаған ортадан оттегі, коректік заттар, су және тұздар жеткізіледі, сонымен қатар тіндерден көмірқышқыл газы мен зат алмасудың соңғы өнімдері шығарылады.

Қанайналым жүйесіне үлкен және кіші қан айналымды құратын жүрек, қан тамырлары жатады. Жүректің оң қарыншасы, өкпе артериясы, өкпе веналары және сол жүрекше кіші қанайналым шеңберін, ал жүректің сол қарыншасы, аорта, жоғары және төменгі қуыс веналары, оң жүрекше – үлкен қанайналым шеңберін құрайды.

Веноздық толықтық (веноздық іркілу) – ағзадағы немесе ұлпадағы қанның жоғарылауы қан ағымының төмендеуімен немесе қиындықтарымен байланыс. Бұл жағдайда қан ағымы өзгермейді немесе азаяды. Веноздық қанның тоқырауы тамырлардың кеңеюіне әкеледі және капиллярлар, олардағы қан ағымының баяулауы, дамуы гипоксия. Гипоксия-негізгі патогенетикалық фактор, веноздық ағзалардағы өзгерістерді анықтайтын толыққанды.

Артериялық толықтық (гиперемия) – жоғарылау ағзаның, тіннің қан толтыруы артериялық қан ағымының жоғарылауы. Артериялық толақандылық:

Жалпы,

Жергілікті болып жіктеледі.

2. Классификациясы.

1. Қан толуы бұзылуынан болатын қанайналымның бұзылуы:

Артериальды қантолу (гиперемия)

Венозды қантолу (гиперемия)

қаназдық (анемия)

2. Тамыр қабырғасының зақымдануынан өткізгіштігі бұзылуынан болатын қанайналымның бұзылуы:

Қан кету мен қанқұйылулар

Диapedезді қанқұйылулар

Плазморрагиялар

3. Қан гомеостазы мен реологиялық қасиеттерінің бұзылуынан дамитын қанайналымның бұзылуы:

Стаз

Тромбоз

Диссеминирленген тамыршілік қанның ұю синдромы (ДВС)

Эмболия

Шок

4. Тіндік сұйықтық көлемінің өзгерулері:

ісіну

дегидратация

- **Артериальды гиперемия және толыққандылық** – бұл органның немесе тіннің қанға толуы, қанның ағымы сақталып, артериальды қанның көп келуінен дамиды. Артериальды гиперемия бейімделу реакциясы, нормада, патологияда да кездеседі.

- Физиологиялық артериальды гиперемия физикалық жүктемеде, органдар қызметі күшейгенде, вегетативті реакцияларда дамиды.

- Патологиялық артериальды гиперемия жергілікті және жалпы болады. Жалпы артериальды гиперемия қан көбейгенде (плетора) немесе эритроциттер саны артқанда (эритремия) кездеседі. Жергілікті артериальды гиперемия тудырған себебіне байланысты бөлінеді:

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 беттің 3-і

1. Антигеморройлық (нейропаралитикалық) гиперемия
2. Коллатеральды гиперемия
3. Постанемиялық гиперемия
4. Вакатты гиперемия
5. Кабыну гиперемиясы (кабынуда).
6. Артериовенозды жыланкөзде (оқпен жараланғандағы сағалар қосылысы).

Коллатеральды гиперемия –қан тамырдың негізгі бағанасы тромб немесе эмболмен бітелгенде дамиды, ал қан бөтетті айналыс коллатеральды бұтақтармен кетеді. Олардың қуыстары рефлекторлы түрде кеңейеді. Осы жерге қанның келуі күрт артады.

Постанемиялық гиперемияда артерияны қысатын фактор болады (ісіктер, лигатура ж.т.б.). Тіннің қандануы төмендейді, тамырдың қысылу себебі жойылса, ол күрт кеңейіп, қанға толады. Қысылудың себебін бірден жойса қанның қайта бөлінуіне байланысты тамырлардың үзілуіне, қанқұйылуларға, мидың қаназдығына әкеледі. Мұндай манипуляцияларды жәй жүргізу керек (дене қуыстарынан сұйықтық алу, ісіктерді алу, эластикалық жгутты шешу).

Вакатты гиперемия барометрлік қысымның төмендеуінен дамиды: а) жалпы вакатты гиперемия: сүңгуірлерде, кесонды жұмысшыларда қысымы жоғары ортадан жылдам көтерілгенде дамиды (газды эмболия, тамырлар тромбозы, қанқұйылулар); б)жергілікті вакатты гиперемия (медициналық банкалар – дененің белгілі бір аумағында сейілген кеңістік нәтижесінде).

- **Стаз** – капиллярларда қанның тоқтауы. Стаз алдында қанайналым бірден баяулайды. Стаздың бір түрі «сладж» - феномен: эритроциттер, лейкоциттер және тромбоциттер бір бірімен жабысады, қанның тұқырдығы артады. Себептері: қан микроциркуляциясының бөртпе сүзегінде, ревматизмде, малярияда, жүректің созылмалы ауруларында температураның (суық) өзгеруінен, қан мен сілтілердің әсерінен бұзылуы. Даму механизмі: қанның реологиялық қасиеттері өзгереді, эритроциттер агрегациясы күшейеді, капиллярлардың өткізгіштігі өзгереді, эритроциттердің беткей потенциалы төмендейді, плазмадағы ірідисперсті нәруыздар мөлшері артады, венозды толыққандылық, иннервацияның бұзылуы.
- **Тромбоз** – тамыр немесе жүрек қуыстарына тірі кезінде қанның ұюы. Түзілген ұйықты тромб деп атайды. Тромбоз гомеостаз жүйесінің реттелуі бұзылғанда дамиды: қанды тамыр мен жүрек қуыстарында сұйық күйінде ұстайтын организмнің ұю және ұюғақарсы жүйелердің арақатынасының өзгеруі.
- **Тромб түзілудің факторлары** :
 - Қан тамырының өзгерістері (артерииттер, флебиттер, эндокардиттер, бляшкалардың жаралануымен тамырлар атеросклерозы, артериолалар мен артериялардың спазмы);
 - Қан ағымының баяулауы және бұзылуы (веналардың варикозды кеңеюі, жүрек пен тамырлардың аневризмалары, жүрек-қантамырлар, тамырлардың тарамдалу жерлерінің жетіспеушілігі).

4. Иллюстрациялық материалдар: электрондық контент,дәріс №3

5. Әдебиеттер: «№1 қосымшада»(1,2,3,4,5,6,7).

6. Бақылау сұрақтары . (Feedback кері байланысы).

1. Ағзадағы сұйықтық айналымы жүйесінің бұзылуының жіктелуі.
2. Артериялық гиперемия немесе қанықтылық, жалпы және жергілікті артериялық гиперемияның анықтамасы, түрлері.
3. Веноздық гиперемияның анықтамасы, түрлері.
4. Жалпы веноздық толықтық жүрек жеткіліксіздігі синдромының морфологиялық көрінісі, жүрек жеткіліксіздігінің анықтамасы ретінде.
5. Жалпы жедел веноздық толықтығы, себептері, патологиялық анатомиясы (макро - және микроскопиялық белгілері).
6. Жалпы созылмалы веноздық толықтығы, себептері, патологиялық анатомиясы (макро - және микроскопиялық белгілері).

Дәріс № 4

1. Тақырыбы: Иммунопато-логиялық процестер

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 беттің 3-і

- 2. Мақсаты:** иммунопатологиялық процестердің негізгі себептерін, морфогенезін, патологиялық анатомиясын және клиникалық маңыздылығын түсіндіріңіз.
- 3. Дәріс тезісі : Тимустың патологиясы.** Тимус-иммунитет жүйесінің орталық органы, сонымен қатар ішкі секреция безі. Бұл иммундық және эндокриндік жүйелер арасындағы байланыс. Оның эпителий жасушалары тимустағы т-лимфоциттерді реттейтін арнайы гормондар – тимопэтин, тимозин бөледі. Аплазия, гипоплазия және тимус дисплазиясы – бұл органның дамымауымен және дұрыс дамымауымен байланысты туа біткен ауытқулар. Аплазиямен тимус мүлдем жоқ. Тимикалық гормондардың өндірісі сирек төмендейді немесе болмайды. Орган мөлшері едәуір азаяды, кортикальды және медуллаға бөліну жоқ, лимфоциттер саны азаяды. Педиатрияда иммунитет тапшылығы синдромдары үлкен маңызға ие-иммунологиялық жеткіліксіздіктің экстремалды көріністері. Гендік ақаулармен байланысты бастапқы иммун тапшылығы синдромдары (IDS) бар және туа біткен, ал екіншілік – аурумен (негізгі) және жүргізілетін еммен байланысты. Тимомегалия: қалыпты құрылым сақталады, бірақ тимус паренхимасының массасы мен көлемі артады, жас нормасынан жоғары болады. Тимомегалия туа біткен және жүре пайда болады. Туа біткен-көбінесе балаларда, жүйке жүйесінің, жүрек-тамыр жүйесінің, бүйрек үсті бездерінің және жыныс бездерінің басқа ақауларымен бірге. Мәртебесі тимиколимфатикус-тимустың гормоналды функциясының төмендеуі аясында жасушалық иммунитет төмендейді. Жүре пайда болған тимомегалия жас ересектерде созылмалы бүйрек үсті безінің жеткіліксіздігінде байқалады. Клиникалық көріністер туа біткен иммун тапшылығымен бірдей. Лимфоидты фолликулалары бар тимус гиперплазиясы аутоиммунды ауруларға тән.Ішілік кеңістіктердің кеңеюі байқалады, оларда В лимфоциттері, плазмциттер жиналады, лимфа түйіндеріндегідей лимфоидты фолликулалар пайда болады. Мүмкін, бұл аутоиммунды аурулардағы тимустың қайталама зақымдануы. Жедел түрдегі жоғары сезімталдық морфологиялық тұрғыдан жедел иммундық қабынумен көрінеді: 1) тез дамиды; 2) қан тамырлары қабырғаларының, негізгі заттардың, талшықты құрылымдардың альтеративті өзгерістері: - плазмалық сіңдіру, - мукоидты және фибриноидты ісіну, - фибриноидты некроз, - фибринозды-геморрагиялық экссудаттың түзілуі (нейтрофилдер, фибрин, эритроциттер), 3) әлсіз репаративті реакция. Мысалдар: Артус құбылысы, БЦЖ реакциясы, жүйелі қызыл эритематоз, гломерулонефрит, крупозды пневмония – иммуноглобулиндер басты рөл атқарады Е.кешіктірілген типтегі жоғары сезімталдық – созылмалы иммундық қабыну реакциясы дамиды, лимфоциттер мен макрофагтардың пролиферация реакциялары басым. Олардың әрекеттері бағытталған объект-цитотоксиге ұшырайтын мақсатты жасушалар (туберкулез, бруцеллез, вирустық гепатит, ревматоидты артрит, түйіндік периартерит және т.б.). Трансплантациядан бас тарту реакциясы-үйлесімділік дәрежесі жеткіліксіз органды немесе тіндерді трансплантациялау. Бұл мүшелерді немесе тіндерді организм "бөтен" - антиген ретінде қабылдайды. Бұл антигенге иммундық реакция дами бастайды-ағзаның сенсебилизациясы, т-өлтірушілерді белсендіру:1) лимфоциттермен және гистиоциттермен трансплантацияның инфильтрациясы; 2) трансплантация аймағындағы лимфоциттердің, гистиоциттердің көбеюі; 3) қан айналымының бұзылуы және тіндердің ісінуі; 4) трансплантация жасушаларын лизиске түсіретін нейтрофилдер мен макрофагтардың, Т-өлтірушілердің пайда болуы.Бұл реакцияны азайту үшін иммуносупрессивті агенттер қолданылады. Аутоиммунды аурулардың мысалдары: 1.Хошимото тиреоидиті-шынайы аутоиммунды ауру. Тиреоциттердің антигендері мен тироглобулиндерге аутоантиденелер пайда болады. Қалқанша безі лимфоциттермен және плазмциттермен инфильтрацияланады, дененің эффекторлық жасушалары қалқанша безінің өз құрылымдарына әсер етеді, олар дәнекер тінімен ауыстырылады, лимфоидты фолликулалар түзіледі. 2. Жүйелі қызыл жегі-терінің, тамырлардың және бүйректің басым зақымдануы бар дәнекер тінінің жүйелі аутоиммунды ауруы. 3. Дерматомиозит-жолакты бұлшықеттердің жүйелі аутоиммунды зақымдануы, аз дәрежеде тегіс бұлшықеттер мен тері. 4.Склеродерма-аутоиммунизация дәнекер тін мен терінің зақымдалуына әкеледі.
- 4. Иллюстрациялы материалдар:** электрондық контент, дәріс №3
- 5. Әдебиеттер:** «№1 қосымшада»(1,2,3,4,5,7,8)
- 6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланысы).**
1. Иммунопатологиялық процестердің жалпы сипаттамасы, түрлері.
 2. Тимустың физиологиялық (жас) және акциденттік инволюциясы, морфологиялық сипаттамасы.

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 беттің 3-і

3. Аплазия, гипоплазия және тимус дисплазиясы, морфологиялық сипаттамасы.
4. Тимомегалия, клиникалық-морфологиялық сипаттамасы.
5. Лимфоидты фолликулалары бар тимус гиперплазиясы, клиникалық-морфологиялық сипаттамасы.
6. Перифериялық лимфоидты тіндердің патологиясы, себептері, патогенезі, көкбауыр гиперплазиясының, лимфа түйіндерінің морфологиялық сипаттамасы.
7. Перифериялық лимфоидты тіннің (көкбауыр, лимфа түйіндері) тұқым қуалайтын жеткіліксіздігі, клиникалық-морфологиялық сипаттамасы.
8. Жоғары сезімталдық реакциялары: даму механизмдері; жедел, кешіктірілген типтегі жоғары сезімталдық реакциялары. Морфологиялық сипаттамасы. Мысалдар.
9. "Трансплантация иесіне қарсы" реакциясы, аутоиммунизация. Морфологиялық сипаттамасы. Мысалдар.

Әдебиеттер: «№1 қосымшада».

Қазақ тілінде негізгі:

1. Ахметов, Ж. Б. Патологиялық анатомия. Т.1: оқулық / Ж. Б. Ахметов. - Алматы : Newbook, 2022. - 360 бет.
2. Ахметов, Ж. Б. Патологиялық анатомия. Т.2: оқулық / Ж. Б. Ахметов. - Алматы : Newbook, 2022. - 344 бет.
3. Роббинс дерттану негіздері (жалпыбөлім). I : оқулық / ред. В. Кумар [ж/б]. - / Қазақтіліне аударған Қ. Қарымбаев ; ҚР білім және ғылым министрлігі. - Алматы : Эверо, 2014. - 480 бет
4. Манекенова К.Б. Патологиялық процестер мен аурулардың морфологиялық көріністерінің салыстырмалы сипаттамасы. Оқу құралы. "SkySystems" 2019
5. Ахметов, Ж. Б. Патологиялық анатомия: оқулық. - М. : "Литтерра", 2016. - 792 бет с.
6. Струков, А. И. Патологиялық анатомия : оқулық / - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2015. - 984 бет.
7. Патология. Екітомдық. 1 том: оқулық / Ред. бас. М. А. Пальцев, Қаз. тіл. ауд. С. А. Апбасова. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2015. - 536 бет с. : ил.
8. Ахметов, Ж. Б. Патологиялық анатомия : оқулық / Ж. Б. Ахметов. - ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Алматы : Эверо, 2014. - 700 бет.

Қосымша әдебиеттер:

1. Патологиялық анатомия атлас: = Патологическая анатомия : атлас: учеб. пособие - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2014.
2. Кисманова, Г. Н. Жалпы патологиялық процестер нұсқауы : оқу құралы / Г. Н. Кисманова. - Алматы : Эверо, 2010. - 122 бет.

Орыс тілінде негізгі:

1. Патологическая анатомия. Т.1. Общая патология : учебник: в 2-х томах / под ред. В. С. Паукова. - 2-е изд. доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2020. - 720 с.
2. Патологическая анатомия. Т.2. Частная патология : учебник: в 2-х томах / под ред. В. С. Паукова. - 2-е изд. доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2020. - 528 с.
3. Струков, А. И. Патологическая анатомия : учебник. - 6-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2021. - 880 с.
4. Манекенова К.Б. Сравнительная характеристика морфологических проявлений патологических процессов и заболеваний. Учебное пособие. "Sky Systems" 2019
5. Есиркепов, М. М. Патологическая анатомия генома : учеб.-наглядное пособие - Караганда : ИП "Изд-во АҚНҰР", 2013

Қосымша әдебиеттер:

1. Повзун, С. А. Патологическая анатомия в вопросах и ответах: учеб. пособие / С. А. Повзун. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГБОУ ВПО "Первый Мос. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2016. - 176 с.
2. Патологическая анатомия. Руководство к практическим занятиям: учебное пособие / М-во образ. и науки РФ. Рек. ГБОУ ВПО "Первый МГМУ им. И. М. Сеченова" ; Под. ред. О. В. Зайратьянца, Л. Б. Тарасовой. - 2-е изд., испр. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2015. - 696
3. Патологическая анатомия. Руководство к практическим занятиям : учебное пособие / ред. О. В. Зайратьянца. - 2-е изд., испр. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2021. - 696 с.
4. Тусупбекова, М. М. Клиническая патоморфология: монография / М. М. Тусупбекова. - Алматы : Эверо, 2016. - 184 с.
5. Тусупбекова, М. М. Морфологический атлас общепатологических процессов: учебное пособие. - Алматы : Эверо, 2016. - 164 с.

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 беттің 3-і

- Моисеев, В. С. Острая сердечная недостаточность : руководство / В. С. Моисеев, Ж. Д. Кобалава. - М.: ООО "Медицинское информационное агентство", 2012. - 328 с
- Роуз, Алан Г. Атлас патологии. Макро- и микроскопические изменения органов : атлас: пер. с англ. под ред. Е. А. Коган / Алан Г. Роуз ; ред. Е. А. Коган. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2010. - 576 с
- Синельников, А. Я. Атлас микроскопической патологии человека: учеб. пособие. - Рек. Учеб.-методическим об-нием по мед. и фарм. образованию вузов России. - М.: Новая волна : Издатель Умеренков, 2007. - 320 с.

Ағылшын тілінде

негізгі:

- Kumar, V. Robbins Basic Pathology : textbook / V. Kumar, A. K. Abbas, J. C. Aster. - 10 nd ed. - [S. l.] : Elsevier, 2017. - 930 p.
- Kumar, Vinay Robbins and Cotran. Pathologic Basis of Disease : south Asia edition. Vol. 2 / V. Kumar, Abyl K. Abbas, Jon C. Aster. - 9nd ed. - [S. l.] : Reed Elsevier india private limmed, 2015. - 1391 p. .
- Kumar, Vinay Robbins and Cotran. Pathologic Basis of Disease : south Asia edition. Vol. 1 / V. Kumar, Abyl K. Abbas, Jon C. Aster. - 9 nd ed. - [S. l.] : Reed Elsevier india private limmed, 2015. - 1391 p.

Қосымша әдебиеттер:

- Klatt, Edward C Robbins and Cotran Atlas of Pathology : textbook / Edward C. Klatt. - 3th ed. - Philadelphia : Elsevier Saunders, 2014. - 587 p.
- Klatt, Edward C Robbins and Cotran Atlas of Pathology : textbook / Edward C. Klatt. - 3th ed. - Philadelphia : Elsevier Saunders, 2014. - 587 p.

Электронды ресурстар:

- Патологическая анатомия [Электронный ресурс] : атлас: учеб. пособие для студентов мед. вузов и последипломного образования / под ред. О. В. Зайратьянц. - Электрон. текстовые дан. (240 Мб). - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 960 с. эл. опт. диск (CD-ROM).
- Патологическая анатомия [Электронный ресурс] : национальное рук. / гл. ред. М. А. Пальцева. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 1264 с
- Тусупбекова, М. М. Морфологический атлас общепатологических процессов [Электронный ресурс] : учебник / М. М. Тусупбекова. - Электрон. текстовые дан. (1.03Гб). - Алматы: Эпиграф, 2016. —
- Струков, А. И. Патологическая анатомия [Электронный ресурс]: учебник - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2013
- Кисманова Г.Н. Жалпы патологиялық процестер нұсқауы. Оқулық.. - Алматы: Эверо, 2020. — 92 бет Эпиграф
https://www.elib.kz/ru/search/read_book/861/
- Несеп-жыныс ағзаларының анатомиясы. Ахмад Н.С., — Алматы: Эверо, 2020 ЦБ Aknurpress /
<https://www.ahnurpress.kz/reader/web/2357>
- Патологиялық анатомия Ахметов Ж.Б., 2021. <https://ahnurpress.kz/reader/web/2423>
- Ахметов Ж. Б. Патологиялық анатомия — Оқулық. 1 том. Алматы: Эверо, 2020ж. - 360 бет. https://elib.kz/ru/search/read_book/144/
- Ахметов Ж. Б. Патологиялық анатомия — Оқулық. 2 том. Алматы: Эверо, 2020ж. - 344 бет. https://elib.kz/ru/search/read_book/141/
- Ахметова Н.Ш. Анатомия, физиология, патология органов слуха, речи, зрения: учебное пособие (3-е издание). Караганда: Издательство
- «АҚНҰР», 2021. - 192 с. <https://ahnurpress.kz/reader/web/1016>
- Поморгайло, Е. Г. Диагностика общепатологических процессов глазами студента 3 курса. Часть 1. Общая патологическая анатомия : учебное пособие / Е. Г. Поморгайло, М. В. Маркелова ; под редакцией Е. В. Лопанова, А. В. Кононов. — Саратов : Ай Пи Эр Медиа, 2018. — 77 с. —
- Чернобай, Г. Н. Патологическая анатомия орофациальной области, головы и шеи : учебное пособие / Г. Н. Чернобай. — Кемерово : Кемеровская государственная медицинская академия, 2011. — 122 с. -
<https://www.iprbookshop.ru/6074.html>
- Демко, П. С. Руководство к самостоятельной внеаудиторной подготовке студентов к практическим занятиям по курсу общей патологической анатомии / П. С. Демко, О. Д. Сидорова, Г. Н. Чернобай. — Кемерово : Кемеровская государственная медицинская академия, 2009. — 124 с. -
<https://www.iprbookshop.ru/6211.html>
- Недзьведь, М. К. Патологическая анатомия и патологическая физиология : учебник. — Минск : Вышэйшая школа, 2010. — 272 с. // ЦОР IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20116.html>
- Практикум по общему курсу патологической анатомии : учебное пособие / составители В. С. Полякова [и др.], под редакцией В. С. Полякова. — Оренбург : Оренбургская государственная медицинская академия, 2011. — 193 с. -:
<https://www.iprbookshop.ru/31850.html>
- Чернобай, Г. Н. Частная патологическая анатомия : учебное пособие. — Кемерово : Кемеровская государственная медицинская академия, 2011. — 236 с. - <https://www.iprbookshop.ru/6095.html>
- Патологиялық проц. мен аурулардың морф. көріністерінің салыст. сипаттамасы. Манекенова К.Б., Омаров Т.М.,

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Патология және сот медицина кафедрасы "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		63/11-2025 11 беттің 3-і

Досмамбетова Ж.Қ., Смайлова Г.Қ., Дүкенбаева Б.А., 2019 ЦБ Aknurpress

<https://www.aknurpress.kz/reader/web/1452>

18.Түсіпбекова М.М.Клиникалық патоморфология / М.М.Түсіпбекова. –Алматы: «Эверо» баспасы, 2020.-188 б
Эпиграф

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/462/

19.Дүкенбаева Б.А.Жалпы патологиялық анатомияның екінші бөлімі: «Қанайналым бұзылыстары». – Оқу құралы. Алматы: Эверо, 2020. – 120 б Эпиграф

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/4197/

20.Кисманова Г.Н. Жалпы патологиялық процестер нұсқауы. Оқулық.- Алматы: Эверо, 2020. – 92 бет Эпиграф

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/861/

21.Ә.Т. Раисова, С.Б. Байқошқарова «Қалыпты және патология жағдайындағы балалар мен жасөспірімдер гинекологиясы». – Алматы:«Эверо», 2020 ж. - 224 бет Эпиграф

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/815/

22.Қарақушикова А.С., Рахимова К.В., Абдуллаева Г.М Перинатальная патология у недоношенных детей: клинико-иммунологическая диагностика, лечение и реабилитация: Эверо, 2020. + 186 Эпиграф

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/846/

23.Іш қуысының анатомиясы және хирургиялық операция әдістері: 1-том. Оқу құралы/Алибеков А.Е.// Алматы, Эверо, 2020. -316 б. Эпиграф

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/6466/

24.Бас және мойынның клиникалық анатомиясы Қайырбекова Қ.Қ. , – Алматы: Эверо, 2017 ЦБ Aknurpress

<https://www.aknurpress.kz/reader/web/1850>

25.Есту, сөйлеу және көру мүшелерінің анатомиясы, физиологиясы, патологиясы.Туғанбекова К.М., Ахметова Н.Ш., Тамабаева М.К. – Қарағанды, 2019 <https://www.aknurpress.kz/reader/web/1041>

26.Құраш, А. Ғ. Бастың және мойынның қабыну аурулары Т. 2 : оқулық / А. Ғ. Құраш. - Алматы : New book, 2022

Мулти мед учеб <https://mbook.kz/viewer/course/854>

27.Зубрицкий, М. Г. Атлас по патологической анатомии – Atlas of pathological anatomy : учебное пособие. — Минск : Вышэйшая школа, 2021. — 272 с. <https://www.iprbookshop.ru/119965.html>

28.Vickie Y. Jo, MDJason L. Hornick, MD, PhDNeoplastic Mimics in Soft Tissue and Bone Pathology// eBook Collection EBSCO

Электронды деректер базалары

Атауы

Сілтеме

- Электронная библиотека ЮКМА - <https://e-lib.skma.edu.kz/genres>
- Республиканская межвузовская электронная библиотека (РМЭБ) – <http://rmebrk.kz/>
- Цифровая библиотека «Aknurpress» - <https://www.aknurpress.kz/>
- Электронная библиотека «Эпиграф» - <http://www.elib.kz/>
- Эпиграф - портал мультимедийных учебников <https://mbook.kz/ru/index/>
- ЭБС IPR SMART <https://www.iprbookshop.ru/auth>
- информационно-правовая система «Зан» - <https://zan.kz/ru>
- Medline Ultimate EBSCO
- eBook Medical Collection EBSCO
- Scopus - <https://www.scopus.com/>

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ ПАТОЛОГИЯ ЖӘНЕ СОТ МЕДИЦИНА КАФЕДРАСЫ "Жалпы патология" пәні бойынша дәріс кешені		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия» 63/11-2025 11 беттің 3-і
---	--	--